

NACIONĀLĀ ELEKTRONISKO
PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME

Rīgā, 2014. gada 3. aprīlī

LĒMUMS Nr. 95

Par programmas „Rossija RTR” retranslācijas ierobežošanu Latvijas teritorijā

Izskatot administratīvo lietu par iespējamo Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 26. panta 3. un 4. punkta pārkāpumu Latvijas teritorijā retranslētās programmas „Rossija RTR” saturā, Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (turpmāk – Padome) šādā sastāvā: Padomes priekšsēdētājs A. Dimants, Padomes locekļi: A. Dulevska, G. Grūbe, D. Mjartāns un I. Zviedris,

konstatē

[1] Latvijas Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētāja, Ministru prezidente un ārlietu ministrs 2014. gada 1. marta paziņojumā „Par Krievijas iejaukšanos Ukrainā” norādīja, ka Latvija stingri iestājas par Ukrainas teritoriālo integritāti un uzskata, ka jebkuri soļi, kas vērsti uz Ukrainas sabiedrības šķelšanu un valsts teritoriālās integritātes apšaubīšanu, ir kategoriski nosodāmi. Krievijas Federācijas Padomes lēmums atļaut bruņoto spēku izmantošanu Ukrainas teritorijā ir rupjš starptautisko tiesību pārkāpums un klaja iejaukšanās suverēnas valsts iekšējās lietās. Starptautiskajai sabiedrībai nav ne mazāko šaubu par to, ka minētais lēmums ir tikai liekulīgs mēģinājums ar juridiskām frāzēm piesegt jau notikušo nelikumīgo bruņoto iejaukšanos Ukrainas teritorijas neatņemamā daļā - Krimā. Krievijas paustie argumenti par šādu bruņoto spēku lietošanu ir pilnībā nepamatoti un klajā pretrunā ar Krievijas Federācijas starptautiskajām saistībām. Šādi rīkojoties, Krievija grauj starptautiskās drošības sistēmas pamatprincipus. Ateģadinām, ka saskaņā ar 1994. gada Budapeštas memorandu par drošības garantijām Ukrainai sakarā ar tās pievienošanos līgumam par kodolieroču neizplatīšanu, Krievija, ASV un Lielbritānija garantē Ukrainas neatkarību, integritāti un drošību. Latvija sagaida, ka Ukrainas teritoriālā integritāte tiks pilnībā respektēta.

[2] Latvijas Republikas Saeima 2014. gada 6. martā pieņēma paziņojumu „Par Krievijas agresiju Ukrainā”, kurā stingri nosodīja Krievijas Federācijas militāro agresiju Ukrainā, uzsvēra Latvijas nemainīgo atbalstu Ukrainas suverenitātei un teritoriālajai vienotībai, kā arī Ukrainas Verhovna Radas leģitīmajai varai un atzīmēja, ka situācija Ukrainā kļūst arvien kritiskāka un Krievija ar savu militāro agresiju citas valsts teritorijā

pārkāpj starptautisko tiesību normas un pašas uzņemtās saistības, tostarp 1994. gada Budapeštas memorandu par drošības garantijām Ukrainai un 1997. gada Ukrainas un Krievijas Federācijas Draudzības un sadarbības līgumu. Šī rīcība vērtējama kā pretlikumīga, apzināta un plānota iejaukšanās Ukrainas suverenitātē, kuras mērķis ir izraisīt militāru konfliktu ar nodomu okupēt daļu vai pat visu Ukrainas teritoriju (sk. http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs_imp.nsf/0/22D68EE739A8F6F0C2257C930048F467?OpenDocument).

[3] Eiropas Savienības Padome 2014. gada 6. martā pieņēma valstu un valdību galvu paziņojumu par notikumiem Ukrainā, kurā nosodīja neprovocēto uzbrukumu Ukrainas suverenitātei un teritoriālajai integritātei, kādu veikusi Krievijas Federācija. Tāpat paziņojumā izteikts aicinājums Krievijas Federācijai nekavējoties savus bruņotos spēkus atgriezt to pastāvīgajās mītnēs. Ja Krievijas Federācija turpinās destabilizēt situāciju Ukrainā, paziņojumā pausta gatavība piemērot papildus un plašas sekas daudzās ekonomiskās jomās starp Eiropas Savienību un tās dalībvalstīm un Krievijas Federāciju (sk. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/141372.pdf).

[4] 2014. gada 15. martā Drošības policija puda viedokli, kurā norādīja, ka Krievijas plašsaziņas līdzekļu atspoguļojums par notikumiem Ukrainā ir vērtējams kā tendenciozs un atbilstošs Krievijas politiskās elites redzējumam par šiem notikumiem. Vienpusējais Ukrainas situācijas izklāsts šajos medijos veido priekšstatu, ka Ukrainā varu prettiesiski ir sagrābuši fašistiski spēki un tie, kuri ir pret to, cīnās pret fašismu. Šāds notikumu atfercējums ir pretrunā ar Latvijas drošības interesēm, jo tas šķēļ Latvijas sabiedrību gan attieksmē pret situāciju Ukrainā, gan jautājumos, kas saistīti ar Latvijas ārpolitisko un iekšpolitisko situāciju (sk. http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/501504-dp_krievijas_mediju_zinas_par_ukrainu_skel_latvijas_sabiedribu).

[5] Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālā asambleja 2014. gada 27. martā atbalstīja rezolūciju, ar kuru apstiprināja tās atbalstu Ukrainas suverenitātei, politiskajai neatkarībai, vienotībai un teritoriālajai integritātei starptautiski atzītajās robežās, un uzsverot, ka 2014. gada 16. marta referendums Krimā ir uzskatāms par spēkā necesošu (sk. <http://www.un.org/News/Press/docs//2014/gal1493.doc.htm>).

[6] Pārbaudot Latvijas teritorijā retranslētās programmas „Rossija RTR” ierakstus no 2014. gada 2. marta līdz 2014. gada 17. martam, Padome konstatēja, ka programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos ir ietverta informācija, kas pārkāpj Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma (turpmāk – EPLL) 26. panta 3. un 4. punktu. Šāda informācija programmā „Rossija RTR” tika atspoguļota regulāri, taču īpaša informācijas neatbilstība normatīvajiem aktiem konstatēta šādos laikos programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos:

[6.1] 2014. gada 2. martā no pulksten 18.00 raidījumā „Vesti nedeli” (vadītājs D. Kiseļovs);

[6.2] 2014. gada 3. martā no pulksten 15.00;

[6.3] 2014. gada 4. martā no pulksten 8.56.15 līdz 9.20.19;

[6.4] 2014. gada 10. martā no pulksten 12.00 līdz 12.12.36;

[6.5] 2014. gada 10. martā no pulksten 17.58.07 līdz 18.31.57;
[6.6] 2014. gada 11. martā no pulksten 8.58.06 līdz 9.20.13;
[6.7] 2014. gada 13. martā no pulksten 17.58.11 līdz 18.55.12;
[6.8] 2014. gada 14. martā no pulksten 8.58.12 līdz 9.23.57;
[6.9] 2014. gada 16. martā no pulksten 20.28.03 līdz 23.12.30 raidījumā „Vesti nedeli” (vadītājs D. Kiseļovs);
[6.10] no 2014. gada 17. marta pulksten 22.49.22 līdz 2014. gada 18. martam pulksten 00.56.03 raidījumā „Svētdienas vakars – speciālizlaidums” (vadītājs V. Solovjovs).

[7] Drošības policija 2014. gada 1. aprīļa vēstulē Nr. 21/869-IP sniedza Padomei vērtējumu par programmas „Rossija RTR” ziņu raidījumu sižetiem. Drošības policija norāda, ka, noskatoties programmas „Rossija RTR” ziņu sižetus, var konstatēt, ka notikumi tajos atspoguļoti ļoti tendenciozi un tiek interpretēti atbilstoši Krievijas Federācijas ārpolitikas pamatnostādņēm, attaisnojot pret suverēnu valsti vērstu militāru agresiju, kuru ir nosodījušas lielākā daļa pasaules demokrātisko valstu. Ziņu sižetos dominē viedoklis, ka pretēji starptautisko tiesību normām Krievijas Federācijas prezidentam ir visas tiesības ievest Ukrainā karaspēku, lai aizsargātu krievvalodīgos iedzīvotājus. Drošības policija uzskata, ka programma „Rossija RTR” vienlaikus ar citiem Krievijas Federācijas kontrolētajiem televīzijas kanāliem izplata tendenciozu informāciju, kura negatīvi ietekmē Latvijas nacionālās drošības intereses.

[8] Profesore, Dr. phil. Daina Tetere 2014. gada 2. aprīlī sniegusi atzinumu par programmas „Rossija RTR” ziņu raidījumos fiksēto valodas un domāšanas stratēģiju analīzi (turpmāk – Atzinums). Šajā Atzinumā norādīts, ka elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos, it īpaši propagandas raidījumos nereti tiek izmantots noteikts valodisko un nevalodisko zīmju sintaktiskais (zīmes un to salikuma tehnikas), semantiskais (nozīmju veidošanas) un pragmatiskais (uztveres programmēšanas) noformējums. Citiem vārdiem sakot, tajos izdevīgi lietot agrāk iemācītas attēlojumstruktūras vai ieprogrammētas asociācijas, lai ar to palīdzību kārtotu vēlamo realitātes ainu. Tā klājas uz domāšanas ieradumiem vai jau zināmo un tādējādi veicina domāšanu stereotīpos. Pēdējie var būt gan neitrālie, gan iestrādāt pamatu tādai pasaules uztverei, kas vedina uz aktīvu darbību un bezdarbību, kad tāda nav vēlama. Atzinumā izdarīti secinājumi, ka programmas „Rossija RTR” ziņu raidījumos:

- 1) izmantoti apzināti fikcionāli pieņēmumi, kas zināmo savieno ar jauno, bet neņem vērā faktu, ka starp tiem bieži nav reālas saistības;
- 2) metaforika rotē ap telpu un valodu;
- 3) uzsvērtas pragmatiskās konvencijas, t.i., raidījumu saturs un tā pasniegšanas veids fokusēts uz aprēķinātu auditoriju;
- 4) lietu un parādību skaidrojumā atcelta lietu kompleksitāte, līdz ar to parādās primitivizētais.

No minētā Atzinuma secināms, ka programmas „Rossija RTR” ziņu raidījumos tiek atspoguļota vienpusēja un neobjektīva informācija, turklāt izmantojot tādus skatītāju

uztveri ietekmējošus sižetus, lai veicinātu, ka skatītāji šo informāciju pieņem par patiesību un nekritizē to.

[9] Padomes 2014. gada 3. aprīļa sēdē tika aicinātas piedalīties Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija (turpmāk – LIKTA), Latvijas Elektronisko komunikāciju asociācija (turpmāk – LEKA) un Latvijas Telekomunikāciju asociācija (turpmāk – LTA). LTA uz Padomes sēdi neieradās.

[9.1] LEKA un LIKTA pārstāvji, atbildot uz Padomes jautājumu par iespējamu zaudējumu rašanos saistībā ar programmas „Rossija RTR” retranslācijas ierobežošanu, norādīja, ka tas varētu radīt zaudējumus šīs programmas retranslētājiem, taču nevarēja konkrēti paskaidrot šo zaudējumu iespējamo apmēru un ietekmi uz šiem komersantiem.

[9.2] LEKA un LIKTA pārstāvji, atbildot uz Padomes jautājumu par to, vai tehnoloģiski būtu iespējams programmas „Rossija RTR” retranslāciju ierobežot tikai attiecībā uz ziņu un citiem raidījumiem, kas pārkāpj EPLL 26. panta 3. un 4. punktu, norādīja, ka teorētiski šāds risinājums varētu būt iespējams, taču praktiski to nav iespējams realizēt.

Ievērojot konstatēto, Padome

secina

[10] Atbilstoši EPLL 26. panta 3. un 4. punktam elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmās un raidījumos nedrīkst ietvert:

[10.1] mudinājumu uz naida kurināšanu vai aicinājumu diskriminēt kādu personu vai personu grupu dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, valstspiederības, reliģiskās piederības vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai citu apstākļu dēļ;

[10.2] aicinājumu uz karu vai militāra konflikta izraisīšanu.

[11] Ņemot vērā šā lēmuma 6. – 8. punktā konstatēto, kā arī turpmāk norādīto, Padome uzskata, ka programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos ir ietverta informācija, kas ir pretrunā ar EPLL 26. panta 3. un 4. punktā noteikto. Proti, programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos ietvertā informācija ir tiešā pretrunā un tādējādi būtiski pārkāpj EPLL 26. panta 3. un 4. punkta nosacījumus. Papildus, bez šā lēmuma 6. – 8. punktā norādītajiem argumentiem, Padome attiecībā uz programmas „Rossija RTR” ziņu un citiem raidījumiem ir izdarījusi arī šādus secinājumus.

[11.1] Laikā, kad Krievija veica militāru agresiju pret Ukrainu (*sk. šā lēmuma 1. – 5. punktu*), oficiāli argumentējot to ar savu tautiešu aizsardzību, Krievijas valstij pilnībā piederošās un kontrolētās programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos ir konstatēta kara propaganda, turklāt tajā izmantotie argumenti nereti tiek attiecināti arī uz Latviju.

[11.2] Raidījumi ne tikai vienpusīgi pasniedz informāciju, tie ir manipulatīvi inscenēti kā militārās agresijas palīg līdzekļi un pozicionējas kā kara vešanas instrumenti.

[11.3] Ukrainas demokrātijas aizstāvji un likumīgā Ukrainas vara konsekventi tiek pielīdzināta nacistiskās Vācijas ideoloģijas aizstāvjiem. Raidījumos tiek vilktas paralēles ar

nacistu noziegumiem Otrajā pasaules karā, nododot vēstījumu, ka, šādiem spēkiem nākot pie varas, tie atkārtos nacistu noziegumus. Sižetos sistemātiski tiek stāstīts par šo Ukrainas demokrātijas aizstāvju it kā izdarītajiem noziegumiem.

[11.4] Sižetos tiek vēstīts, ka oficiālā Ukrainas vara ir nespējīga pārvaldīt valsti, ka tā nespēj pasargāt iedzīvotāju tiesības, it īpaši krievu tautības cilvēku tiesības, kā rezultātā tiek pamatota un propagandēta karadarbības – militāra iebrukuma – nepieciešamība, turklāt nevaizoties izteikt draudus arī Ukrainas sabiedrotajiem.

[11.5] Vērtējot sižetus gan kontekstā, gan arī atsevišķus individuālus izteikumus, ir konstatējams gan nepārprotams aicinājums uz karu vai militāra konflikta izraisīšanu, gan naida kurināšana etniskās un valstspiederības dēļ. Līdz ar to Padome secina, ka programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos atspoguļotā informācija nepārprotami un būtiski pārkāpj EPLL 26. panta 3. un 4. punktu.

[12] EPLL 19. panta piektās daļas 1. punkts noteic, ka Padome nodrošina uztveršanas brīvību un Latvijas teritorijā neierobežo elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu retranslāciju no citām valstīm, izņemot gadījumus, kad citas valsts audio vai audiovizuālā raidījumā ir nepārprotami, nopietni un būtiski pārkāpti šā likuma 24. panta devītajā vai desmitajā daļā vai 26. pantā minētie nosacījumi. Savukārt atbilstoši EPLL 1. panta 28. punktam retranslācija ir Latvijā vai ārvalstīs izplatītas programmas uztveršana un tūlītēja pilnīga vai daļēja izplatīšana citā publiskā elektronisko sakaru tīklā, neizdarot programmā vai raidījuma saturā nekādus grozījumus.

EPLL 19. panta piekto daļu lasot kopsakarā ar EPLL 1. panta 28. punktā noteikto definīciju, secināms, ka Padome noteiktos gadījumos var pieņemt lēmumu par kādas programmas retranslācijas pārtraukšanu Latvijas teritorijā, neatkarīgi no tā, vai retranslāciju nodrošina tāds subjekts, kurš ir saņēmis Padomes izdotu retranslācijas atļauju vai apraides atļauju, vai subjekts, kurš to dara bez attiecīgas atļaujas, piemēram, tādēļ, ka atrodas citas valsts jurisdikcijā.

No minētā izdarāms secinājums, ka likumdevējs EPLL 19. panta piektās daļas 1. punktā ir paredzējis Padomei tiesības ierobežot programmas „Rossija RTR” retranslāciju, ja tiek konstatēts nepārprotams un būtisks EPLL 26. panta 3. un 4. punkta pārkāpums.

[13] EPLL normas paredz Padomei tiesības izlemt, vai konkrētajā gadījumā administratīvais akts ir izdodams. Tāpat normatīvie akti neparedz izdot noteikta satura administratīvo aktu, tāpēc šāda administratīvā akta satura noteikšana ir Padomes kompetencē. Šādu kārtību likumdevējs noteicis Administratīvā procesa likuma (turpmāk – APL) 63. panta ceturtajā daļā, kas noteic: *„Ja piemērojamā tiesību norma ļauj iestādei izlemt, vai administratīvo aktu izdot vai neizdot, bet izdošanas gadījumā nenosaka konkrētu tā saturu (brīvais administratīvais akts), iestāde vispirms apsver izdošanas lietderību. Ja iestāde secina, ka administratīvais akts ir izdodams, tā izdod šo aktu, ievērojot piemērojamā tiesību normā noteiktos ietvarus, un šajos ietvaros, pamatojamās uz lietderības apsvērumiem, nosaka administratīvā akta saturu. (...)”*

Tādējādi Padomei vispirms ir jāveic lietderības apsvērumu vērtējums par administratīvā akta izdošanas un satura lietderību. Lietderības apsvērumu vērtēšanas kritēriji, lemjot par brīvā administratīvā akta izdošanu, noteikti APL 66. panta pirmajā daļā, kas noteic, ka apsverot administratīvā akta izdošanas vai tā satura lietderību, iestāde lemj:

- 1) par administratīvā akta nepieciešamību, lai sasniegtu tiesisku (leģitīmu) mērķi;
- 2) par administratīvā akta piemērotību attiecīgā mērķa sasniegšanai;
- 3) par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses;
- 4) par administratīvā akta atbilstību, salīdzinot privātpersonas tiesību aizskārums un sabiedrības interešu ieguvumu un ņemot vērā, ka privātpersonas tiesību būtisku ierobežošanu var attaisnot tikai ievērojams sabiedrības ieguvums.

[14] Padome uzskata, ka lēmums ir nepieciešams, lai sasniegtu leģitīmu mērķi, pamatojoties uz turpmāk norādītajiem apsvērumiem.

[14.1] Satversmes 116. pants paredz, ka personas tiesības, kas noteiktas Satversmes simtajā pantā var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

[14.2] Satversmes tiesa arī ir skaidrojusi, ka Satversme vārda brīvības ierobežojumus noteikusi vispārīgi, savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk – ECTK) dod konkrētākus kritērijus. Tāpēc attiecībā uz pieļaujamajiem plašākajiem vārda brīvības ierobežojumiem Satversmes normas jāinterpretē ECTK 10. panta izpratnē (*Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-05-01 22. punkts*). Pamattiesību uz vārda brīvību ierobežojuma mērķis atzīstams par leģitīmu tikai tad, ja tas atbilst ne vien Satversmes 116. pantā, bet arī ECTK 10. pantā minētajiem mērķiem, kuru labad var ierobežot vārda brīvību (*Satversmes tiesas 2010. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-45-01 9. punkts*).

[14.3] ECTK 10. panta otrajā daļā noteikts: „*Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidenciālas informācijas izpaušanu vai lai nodrošinātu tiesas varu un objektivitāti.*”

[14.4] EPLL 19. panta piektās daļas 1. punktā un attiecīgi 26. panta 3. un 4. punktā noteiktie gadījumi, kad iestādei ir tiesības ierobežot personas vārda brīvību (elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu retranslāciju no citām valstīm), pēc būtības jau paši par sevi norāda uz šā ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem, kas noteikti Satversmes 116. pantā un ECTK 10. panta otrajā daļā.

[14.5] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas un tās nenozīmē visatļautību. Gan no Satversmes, gan arī no Latvijai saistošajiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem izriet, ka tiesības uz vārda brīvību var

ierobežot. Valsts var noteikt vārda brīvības ierobežojumus gadījumos, kad personas tiesības uz vārda brīvību tieši ietekmē citu personu tiesības, kā arī gadījumos, kad vārda brīvība rada nepārprotamus un tiešus draudus sabiedrībai (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-05-01 secinājumu daļas 22. punktu un Manfred Nowak. U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary. – Publisher N.P.Engel, Kehl, Strasbourg, Arlington, 1993, p.337*).

[14.6] Ievērojot minēto, Padome uzskata, ka par leģitīmo mērķi, saskaņā ar kuru ir pieļaujams ar administratīvo aktu ierobežot personas vārda brīvību saskaņā ar EPLL 19. panta piektās daļas 1. punktu par 26. panta 3. un 4. punkta pārkāpumu, atzīstama valsts interese aizsargāt valsts drošību, teritoriālo vienotību un sabiedrisko drošību.

[15] Padome uzskata, ka lēmums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Ja aizsargājamu leģitīmo mērķi aizskar tieši elektroniskā plašsaziņas līdzekļa programmas retranslācija no citām valstīm, tad šādas retranslācijas ierobežošana viennozīmīgi novērš leģitīmā mērķa pārkāpumu. Šāds ierobežojums ir piemērots un pieļaujams, it īpaši attiecībā uz televīzijas programmu un tajā ietvertiem neobjektīviem ziņu raidījumiem vai citiem raidījumiem, kuros informācija tiek pasniegta kā ziņu materiāls.

[15.1] Tostarp attiecībā uz vārda brīvības ierobežojuma vērtējumu jāņem vērā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) izdarītie secinājumi par to, ka audiovizuāliem medijiem, kā radio un televīzijai, ņemot vērā to iespējas nodot ziņas caur skaņu un attēlu, piemīt spēja ātrāk un iedarbīgāk ietekmēt sabiedrību, nekā drukātajai preseī (*sk. ECT sprieduma lietā Manole and Other v. Moldova 97. punktu*). Tātad arī sabiedrībai kaitīga informācija caur televīziju rada krietni ievērojamāku negatīvu efektu sabiedrībai, nekā drukātā prese. Līdz ar to pret televīzijas programmas ierobežošanu valstij nebūtu jāizvirza tik stingri kritēriji, kā attiecībā uz vārda brīvības ierobežošanu drukātajā presē. Šajā aspektā būtiski ņemt vērā arī profesores, Dr. phil. Dainas Tetters 2014. gada 2. aprīļa atzinumā sniegtos secinājumus par televīzijas sižetu iedarbību uz skatītājiem ar dažādiem skatītāju uztveri ietekmējošiem paņēmieniem.

[15.2] Tāpat šajā aspektā jāņem vērā Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra spriedumā lietā Nr. 2003-05-01 paustās atziņas. Šajā spriedumā tiesa atsaucās uz ECT bijušā prezidenta Luciusa Vildhābera sniegto viedokli intervijā, kurā viņš norādīja, ka būtu jānodala, kāda informācija vērtējama kā žurnālista vai kādas trešās personas viedoklis, bet kāda sniegta kā ziņu materiāls. Ziņu materiāliem vienmēr jābūt patiesiem, bet viedoklis vienmēr ir subjektīvs un emocionāls, tāpēc kādam var būt arī ļoti netīkams (*sk. sprieduma 24. punktu*). Tāpat šajā spriedumā norādīts, ka tiesības uz vārda un preses brīvību ir atvasinātas no sabiedrības tiesībām saņemt informāciju un nav uzskatāmas par kādām īpašām žurnālistam dotām tiesībām. Sabiedrībai ir tiesības saņemt patiesu informāciju – tā ir aksioma. Un mediju uzdevums un pienākums ir kalpot sabiedrības interesēs (*sk. sprieduma 31. punktu*).

[15.3] Līdz ar to Padomes ieskatā EPLL 19. panta piektajā daļā paredzētais instruments tiesību uz vārda brīvību ierobežošanai – elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu retranslācijas no citām valstīm ierobežošana – ir uzskatāms par piemērotu līdzekli leģitīmā mērķa sasniegšanai.

[16] Padome uzskata, ka šāda lēmuma pieņemšana ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā, pamatojoties uz šādiem apsvērumiem.

[16.1] Konkrētajā gadījumā, kā tas secināts šā lēmuma 11. punktā, leģitīmā mērķa aizskārumu rada programmas „Rossija RTR” saturs (ziņu un citu raidījumu) retranslācija.

[16.2] ECT ir secinājusi, ka nevar izslēgt to, ka persona vai personu grupa atsauksies uz ECTK vai tās protokolos nostiprinātajām tiesībām, lai tām būtu „tiesības” uz rīcību, kas praksē nozīmē darbības, kuru nodoms ir ECTK noteikto tiesību vai brīvību sagraušana; jebkāda šāda graužoša darbība darītu galu demokrātijai. Tieši šīs bažas lika ECTK autoriem iekļaut tajā 17. pantu, kas nosaka: „*Neviena no (...) ECTK normām nav tulkojama kā kādas valsts, grupas vai personas tiesības veikt jebkuru darbību, kuras mērķis ir likvidēt (...) ECTK atzītās tiesības un brīvības vai ierobežot tās lielākā mērā nekā tas noteikts ECTK*” (*Collected Edition of the "Travaux Préparatoires": Official Report of the Consultative Assembly, 1949., 1949, 1235.-1239. lpp*). Nevajadzētu nevienam atļaut balstīties uz Konvencijas noteikumiem, lai vājinātu vai iznīcinātu demokrātiskas sabiedrības ideālus un vērtības (*ECT sprieduma lietā Refah Partisi un Others v. Turkey [GC] Nr. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98, 99. punkts*). Tādējādi, lai garantētu demokrātiskas sistēmas drošību, stabilitāti un efektivitāti, valstij var būt nepieciešamība veikt īpašus pasākumus sevis aizsargāšanai. Tādēļ ECT ir atzinusi „sevi aizstāvēt spējīgas demokrātijas” jēdziena leģitimitāti (*ECT 2006. gada 16. marta sprieduma lietā Ždanoka v Latvia [GC] 100. punkts*).

[16.3] Padomes ieskatā uz konkrēto gadījumu ir attiecināms ECT judikatūrā nostiprinātais “sevi aizstāvēt spējīgas demokrātijas” jēdziens, no kura izriet valsts tiesības ierobežot ECTK paredzētās tiesības, tostarp, tiesības uz vārda brīvību, ja šīs tiesības tiek izmantotas pretēji ECTK paredzētajiem mērķiem. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka demokrātiskai valstij ir ne vien tiesības, bet arī pienākums aizsargāt principus, pamatojoties uz kuriem tā ir radīta (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-13-0106 13.6. punktu*).

[16.4] Konkrētajā gadījumā nav šaubu par to, ka programmas „Rossija RTR” ziņu un citos raidījumos atspoguļotā informācija nepārprotami un būtiski nonāk pretrunā ar EPLL 26. panta 3. un 4. punktu. Līdz ar to šī informācija ir pretrunā arī ar leģitīmo mērķi, kuru aizsargā EPLL 26. pants. Tādējādi Padomes ieskatā ir nepieciešams novērst leģitīmā mērķa aizskārumu, ko rada programmas „Rossija RTR” retranslācija, lai aizsargātu valsts drošību, teritoriālo vienotību un sabiedrisko drošību. Bez tam, ņemot vērā televīzijas ievērojamo lomu informācijas sniegšanā iedzīvotājiem (*sk. šā lēmuma 15.1. punktu*), Padome uzskata, ka nepastāv citi tiesiski mehānismi, kā ierobežot programmas „Rossija RTR” radīto aizskārumu, kā vien EPLL 19. panta piektās daļas 1. punktā paredzētās Padomes tiesības ierobežot programmas retranslāciju.

[16.5] EPLL 19. panta piektās daļas 1. punkts nenoteic laika periodu, uz kādu būtu ierobežojama programmas retranslācija. Šajā gadījumā Padome uzskata par nepieciešamu ņemt vērā kaimiņvalsts Lietuvas pieredzi līdzīgā situācijā. Viļņas apgabala administratīvās tiesas 2014. gada 21. marta spriedumā lietā Nr. I-7268-484/2014 tiesa sankcionēja retranslācijas tiesību ierobežošanu programmai „NTV Mir Lithuania” uz 3 mēnešiem par

nacionālā likuma pārkāpumiem saistībā ar tīši publiski izplatītu nepatiesu informāciju saistībā ar 1991. gada 13. janvāra notikumiem Viļņā, kas musina uz naidu, noniecina Lietuvas valstiskumu, tās atjaunošanu un attīstību.

Tāpat ir būtiski ņemt vērā, ka Lietuvas radio un televīzijas komisija 2014. gada 2. aprīlī pieņēma lēmumu Nr. KS-59, ar kuru nolēma lūgt tiesu ierobežot programmas „RTR Planeta” retranslāciju uz 3 mēnešiem. Lietuvas radio un televīzijas komisijas 2014. gada 2. aprīļa lēmums pieņemts, pamatojoties uz to, ka programmas „RTR Planeta” 2014. gada 2. marta raidījumā „Vesti nedeli” ietverta neobjektīva un tendencioza informācija, kas attaisno vardarbību pret iedzīvotājiem, militāru iejaukšanos suverēnā valstī un tās daļu aneksiju, un tādējādi aicina uz militārām darbībām un kurina naidu starp krieviem un ukraiņiem (sk. <http://www.bns.lv/topic/1106/news/47208594/?keyword=rtr&id=352106>). Lai arī šāds lēmums atbilstoši Lietuvas nacionālajiem normatīvajiem aktiem vēl jāsankecionē Viļņas apgabala administratīvajai tiesai, tomēr tas īpaši ņemams vērā, jo programmu „RTR Planeta” Lietuvā un „Rossija RTR” Latvijā saturs ir viens un tas pats.

Padome, ņemot vērā kaimiņvalsts Lietuvas pieredzi identiskā situācijā attiecībā uz programmu „RTR Planeta” un līdzīgā situācijā attiecībā uz programmu „NTV Mir Lithuania”, uzskata, samērīgs laika periods, uz kādu būtu ierobežojuma programmas „Rossija RTR” retranslācija, ir 3 mēneši. Šāds laiks dod iespēju gan programmas „Rossija RTR” izplatītājam, gan tās retranslētājiem Latvijas teritorijā apsvērt un atrast atbilstošu risinājumu, lai pēc programmas „Rossija RTR” retranslācijas iespējamās atsākšanas netiktu atkārtoti pārkāpti likumdevēja EPLL noteiktie aizliegumi saistībā ar retranslēto programmu saturu.

[16.6] Padome izdara apsvērumus saistībā ar iespēju piemērot retranslācijas ierobežojumu tikai attiecībā uz programmā „Rossija RTR” ietvertajiem ziņu un citiem raidījumiem, kas tieši un būtiski pārkāpj EPLL 26. panta 3. un 4. punktu. Apsverot šādu iespēju, Padome ņem vērā, ka ziņu un citi raidījumi programmā „Rossija RTR” tiek pārraidīti dažādos laikos (sk. šā lēmuma 6. punktu), kas šādas informācijas kontroli programmas „Rossija RTR” retranslētājiem padarītu praktiski neiespējamu. Padome ņem vērā arī LIKTA un LEKA izteiktos viedokļus, kuros norādīts, ka šādu risinājumu praktiski nav iespējams realizēt (sk. šā lēmuma 9.2. punktu).

Ievērojot minēto, Padome atzīst, ka retranslācijas ierobežojums piemērojams visai programmai „Rossija RTR”.

[17] Padome uzskata, ka šāda lēmuma pieņemšana ir atbilstoša un samērīga, ņemot vērā turpmāk norādītos apsvērumus.

[17.1] Tiesisko seku samērība (saprātīgums) jāapsver vienmēr, proti, katra administratīvā akta izdošanas gadījumā. Tiesību piemērošanas neatņemama sastāvdaļa ir tiesisko seku konkretizēšana, un šajā posmā tiesību piemērotāja pienākums ir apsvērt tiesiskās sekas un izvēlēties tās sekas, kuras sasniedz tiesību mērķi – taisnīgumu (*Satversmes tiesas 2007. gada 28. februāra lēmuma lietā Nr. 2006-41-01 14.2. punkts*). Uz šādu iestādes pienākumu norāda arī APL 13. pantā pozitīvizētais samērīguma princips, kas paredz, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar indivīdam noteiktajiem ierobežojumiem, ir

jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.

[17.2] Konkrētajā gadījumā ir skaidrs sabiedrības iegūstamais labums, proti, nebūt pakļautai propagandas informācijai, kas vienpusēji un neobjektīvi atspoguļo Krievijas Federācijas militāru intervenci Ukrainas teritorijā ietilpstošajā Krimas pussalā un kas tādējādi aicina uz kara vai militāra konflikta izraisīšanu un nauda kurināšanu etniskās vai valstspiederības dēļ. Līdz ar to ir noskaidrojams, kāds ir iespējamais kaitējums un zaudējumi, kas ar administratīvo aktu tiks nodarīti programmas „Rossija RTR” izplatītājam un tiem elektroniskiem plašsaziņas līdzekļiem, kas šo programmu retranslē Latvijas teritorijā.

[17.3] Attiecībā uz tiesību uz vārda brīvību ierobežojumu programmas „Rossija RTR” izplatītājam, secināms, ka sabiedrības ieguvums ir lielāks nekā personas tiesību aizskārums, jo sabiedrības interesēs ir tās pasargāšana no neobjektīviem un tendencioziem ziņu un citiem raidījumiem, kuru saturs aicina uz kara vai militāra konflikta izraisīšanu un nauda kurināšanu etniskās vai valstspiederības dēļ. Vienlaikus šajā gadījumā programmas „Rossija RTR” izplatītāja tiesības uz vārda brīvību nav īpaši aizsargājamas.

Satversmes tiesa 2003. gada 29. oktobra spriedumā lietā Nr. 2003-05-01 secinājumu daļas 31. punktā ir atzinusi, ka preses pienākums ir sniegt tikai patiesu informāciju un vārda brīvība šajā aspektā ietver arī pienākumus un atbildību. Šādu secinājumu attiecībā uz žurnālistiem vairākkārt izdarījusi arī ECT, norādot, ka ECTK 10. pants tos aizsargā tikai tādā gadījumā, ja „tie darbojas godprātīgi, sniedz precīzu un pārbaudītu informāciju, ievērojot žurnālista ētiku” (sk. *Human Rights. The 1998 Act and the European Convention. London, Sweet & Maxwell, 2000, p.300, sk. arī Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway, para.65, 1996.gada 27.marta spriedumu lietā *Goodwin v. United Kingdom, para.39 un 1999.gada 21.janvāra spriedumu lietā *Fressoz and Roire v. France, para.54****).

Uz šādu pieeju norādījis arī likumdevējs EPLL 24.panta ceturtajā daļā, kurā noteikts: „Elektroniskie plašsaziņas līdzekļi nodrošina, lai fakti un notikumi raidījumos tiktu atspoguļoti godīgi, objektīvi, veicinot viedokļu apmaiņu, un atbilstu vispārpieņemtajiem žurnālistikas un ētikas principiem. Komentārus un viedokļus atdala no ziņām un nosauc viedokļa vai komentāra autoru.” Tātad pienākums atspoguļot faktus un notikumus objektīvi ietver arī pienākumu atspoguļojot viedokļus, ievērot viedokļu daudzveidību, nepārraidīt vienpusīgu un neobjektīvu informāciju, kas būtībā ir propaganda.

Līdz ar to, tā kā konkrētajā gadījumā programmas „Rossija RTR” saturā ietilpstošajos ziņu un citos raidījumos ietverta informāciju Padome ir atzinusi par tādu, kas nav objektīva un patiesa, kā arī nodara būtisku kaitējumu sabiedrībai, tad programmas „Rossija RTR” satura izplatītāju vārda brīvība konkrētajā gadījumā nepelna īpašu aizsardzību, un sabiedrības ieguvums no šāda lēmuma pieņemšanas ir vērtējams kā ievērojami lielāks.

[17.4] Tāpat Padome izvērtē arī iespējamus zaudējumus, kas ar retranslācijas aizliegumu varētu rasties elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, kas retranslē programmu „Rossija RTR” Latvijas teritorijā.

ECT ir atzinusi, ka plurālisms un demokrātija balstās uz kompromisu, kas prasa dažādas piekāpšanās no indivīdu puses, kuriem reizēm ir jābūt gataviem ierobežot dažas no savām brīvībām, lai nodrošinātu lielāku valsts stabilitāti kopumā (*ECT spriedums lietā Refah Partisi and Others v. Turkey [GC], Nr. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98, 99. punkts*). Tādējādi jautājums, kas tiek izvirzīts, ir par kompromisa panākšanu starp prasībām aizstāvēt demokrātisku sabiedrību, no vienas puses, un prasībām aizstāvēt cilvēktiesības, no otras puses. Ikreiz, kad valsts vēlas balstīties uz „sevi aizstāvēt spējīgas demokrātijas” principu, lai pamatotu iejaukšanos indivīda tiesībās, tai ir rūpīgi jāizvērtē apsveramā pasākuma mērogs un sekas, lai nodrošinātu iepriekšminētā līdzsvara panākšanu (*ECT 2006. gada 16. marta sprieduma lietā Ždanoka v Latvia [GC] 100. punkts*).

Padome saskata pamatu pieņēmumam, ka zaudējumi elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, kuri retranslē programmu „Rossija RTR”, kas var rasties saistībā ar lēmumā noteikto aizliegumu retranslēt programmu „Rossija RTR” uz noteiktu laiku, nebūs īpaši ievērojami. Arī LEKA un LIKTA pārstāvji Padomes sēdē nenorādīja, ka šāds lēmums personām, kas retranslē programmu „Rossija RTR” Latvijas teritorijā, varētu radīt būtiskus zaudējumus (*sk. šā lēmuma 9.1. punktu*). Tāpat Padome ņēma vērā, ka šāds retranslācijas tiesību ierobežojums attiecas uz jebkuru personu, kas retranslē programmu „Rossija RTR” EPLL 1. panta 28. punkta izpratnē. Līdz ar to šāds ierobežojums neradīs nevienlīdzību starp šīm personām.

Ievērojot minēto, Padome secina, ka sabiedrības ieguvums būs lielāks, nekā aizliegums komersantiem uz noteiktu laiku retranslēt programmu „Rossija RTR”, kuras ziņu un citu raidījumu saturs rada būtisku kaitējumu sabiedrībai. Šāds tiesību ierobežojums ir attaisnojams ar sabiedrības tiesībām uz drošību un lielāku valsts stabilitāti kopumā.

[18] Ievērojot iepriekš minēto, Padome uzskata, ka saskaņā ar EPLL 19. panta piektās daļas 1. punktu ir pamats pieņemt lēmumu par aizliegumu retranslēt programmu „Rossija RTR” Latvijas teritorijā 3 mēnešus no šā lēmuma spēkā stāšanās dienas.

[19] Šis lēmums atbilstoši APL 1. panta 3. punktam ir vispārīgais administratīvais akts, jo tas attiecas uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos. Proti, šis administratīvais akts attiecas uz jebkuru personu (elektroniskās plašsaziņas līdzekli), kas Latvijas teritorijā veic programmas „Rossija RTR” retranslāciju EPLL 1. panta 28. punkta izpratnē.

Šis lēmums kā vispārīgais administratīvais akts paziņojams publiski oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” atbilstoši Paziņošanas likuma 11. panta otrajai daļai.

Saskaņā ar Paziņošanas likuma 11. panta piekto daļu un APL 70. panta pirmo daļu, šis lēmums stājas spēkā nākamajā dienā pēc tā publicēšanas oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

[20] Padome saskaņā ar APL 62. panta trešo daļu norāda apsvērumus, kāpēc tā uzskata, ka pie konkrētā lēmuma pieņemšanas nebija nepieciešams uzklaustīt ikvienas personas, kuru lēmums varētu skart, viedokli.

Tā kā konkrētajā gadījumā administratīvajā aktā noteiktais ierobežojums tiek vērsts pret jebkuru personu, kas retranslē programmu „Rossija RTR” Latvijas teritorijā, lai pasargātu būtiskas sabiedrības intereses, tad potenciālo adresātu uzklaustīšana ir faktiski neiespējama to ievērojamā skaita dēļ. Tomēr Padome sēdē uzklaustīja LEKA un LIKTA viedokļus, kā arī aicināja LTA piedalīties Padomes sēdē un izteikt savu viedokli. Minētās asociācijas pārstāv lielāko daļu to elektroniskos plašsaziņas līdzekļu, kuru tiesības ierobežo šis lēmums.

Bez tam Padome šajā lēmumā ir veikusi administratīvā akta potenciālo adresātu argumentu izvērtējumu un pamatojusi šāda ierobežojuma atbilstību tiesību uz vārda brīvību aizsardzības kontekstā. Secinot, ka administratīvais akts samērīgi ierobežo personu, kas Latvijas teritorijā retranslē programmu „Rossija RTR”, tiesības, kā arī programmas „Rossija RTR” izplatītāja tiesības, un šādu ierobežojumu sabiedrības interesēs ir nepieciešams noteikt bez kavēšanās, katras personas, kuru šis lēmums varētu skart, viedokļa uzklaustīšana šajā gadījumā nebūtu adekvāta.

Ievērojot minēto un pamatojoties uz Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 19. panta piektās daļas 1. punktu un pārējām tiesību normām, kas norādītas šajā lēmumā, Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

n o l e m j

Aizliegt retranslēt programmu „Rossija RTR” Latvijas teritorijā trīs mēnešus no šā lēmuma spēkā stāšanās dienas.

Padomes priekšsēdētājs

A. Dimants

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 188. panta otro daļu šo lēmumu var pārsūdzēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas, iesniedzot pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā.